

POTRESA NA OBMOČJU ILIRSKE BISTRICE 22. MAJA 1995 GEOLOŠKE IN SEIZMOLOŠKE ZNAČILNOSTI

Renato Vidrih*, Ina Cecić**, Matjaž Godec***

UDK 550.34 (497.4 Ilirska Bistrica) "1995"

22. maja 1995 ob 11. uri in 16 minut po UTC je bil na Ilirskobistriškem potres z magnitudo 4,4 stopnje po Richterjevi lestvici in največjimi učinki VI. stopnje po MSK lestvici. Žarišče je bilo v globini 17 kilometrov, koordinati epicentra (nadžarišča) pa sta bili 45,63 N in 14,27 E. Ob 12. uri in 50 minut po UTC je sledil še močnejši sunek z magnitudo 4,7 stopnje po Richterjevi lestvici in največjimi učinki VI. stopnje po MSK lestvici. Žarišče je bilo v globini 10 kilometrov, koordinati epicentra pa sta bili 45,66 N in 14,31 E. Potresa sta poleg preplaha med prebivalstvom povzročila predvsem v Ilirski Bistrici tudi manjšo gmotno škodo. V naslednjih dneh je bilo še več kot 80 šibkejših ponovitev, od katerih so prebivalci čutili le redke, zaznali pa so jih seismografi, ki smo jih zaposleni Uprave RS za geofiziko po potresu postavili na Ilirskobistriškem.

Dosedanja potresna dejavnost

Širše območje Ilirske Bistrike uvrščamo med potresno najdejavnnejša v Sloveniji. Potresi so večinoma šibki. Na Ilirskobistriškem je bilo doslej več kot 250 potresov, katerih intenziteta je presegla III. stopnjo po MSK lestvici. Zadnji močan potres je bil 31. januarja 1956. Epicentralno območje (območje nadžarišča), kjer so bili učinki največji in so dosegli VII. stopnjo po MSK lestvici, je obsegalo osrednji del občine, v drugih predelih pa so bili učinki nekoliko manjši. Potres so čutili v večjem delu Slovenije, zahodni Hrvaški in obmejnem delu Italije. Glavnemu potresu je v naslednjih petih mesecih sledila vrsta popotresnih sunkov, od katerih sta dva dosegla v epicentralnem območju celo

VI. stopnjo po MSK lestvici. Podobno so bili učinki razporejeni tudi ob zadnjih potresih. Potresi so predvsem v osrednjem in delno vzhodnem delu občine, v zahodnem delu pa jih je bistveno manj. V preglednici 1 predstavljamo potrese v 20. stoletju, katerih intenzitete so bile med V. in VI. stopnjo po MSK lestvici ali večje, torej podobne in močnejše, kot sta bila zadnja potresa.

Ija terciarni bazen Brkinov; njegova sinklinalna zgradba je močno razlomljena z mlajšimi prelomi. Na jugozahodu gradi ozemlje kredno-paleogenski kompleks Čičarije. Vleče se med Brkinsko sinklinalo in Pazinskim bazenom. Območju Ilirske Bistrike pripada predvsem dvignjeno območje Poljane pri Podgradu, ki je zgrajeno iz krednih plasti. Tržaško-komenska planota je zgrajena pretežno iz krednih apnencev in sega na ilirskobistriško območje le s svojim skrajnim jugovzhodnim delom (4, 5).

Tektonska zgradba območja

Območje Ilirske Bistrike je zgrajeno iz več geotektonskih enot. Na severovzhodnem delu je nariv Snežniškega pogorja. Zgrajen je predvsem iz jurških in krednih apnencev, ki so narinjeni na Brkinsko sinklinalo. Osrednji del sestav-

Seizmogeološke značilnosti

Večji del ozemlja je iz pretežno karbonatnih in flišnih kamnin. Seizmogeološki

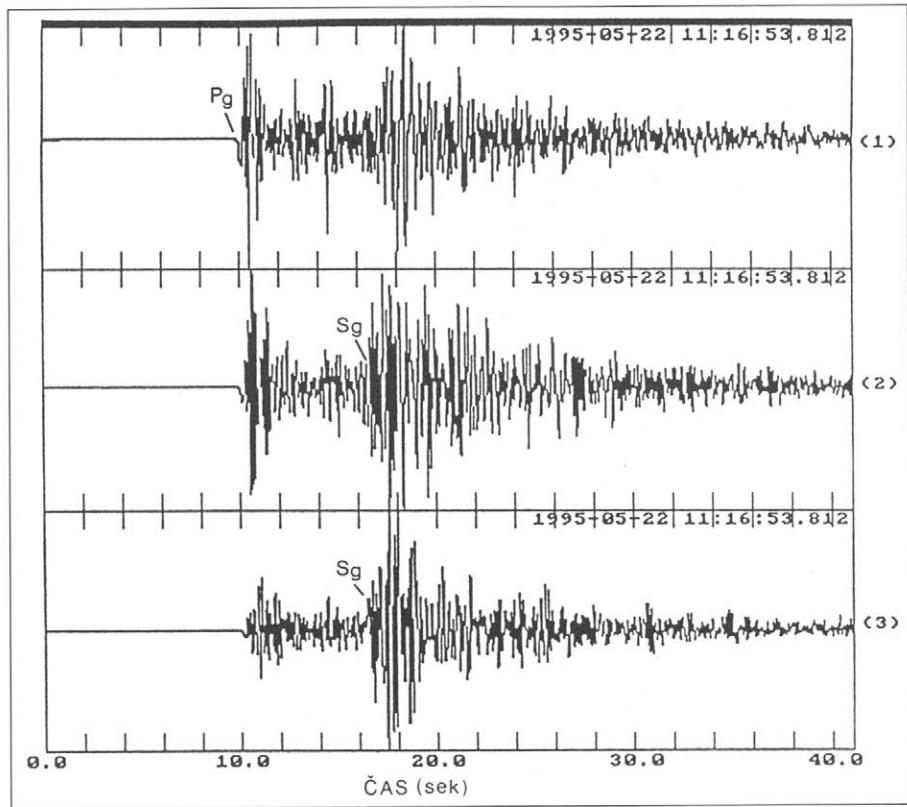
Preglednica 1. Potresi v 20. stoletju na Ilirskobistriškem med koordinatami 45,45 in 45,65 N ter 14,10 in 14,40 E z največjo intenziteto V - VI. stopnje po MSK lestvici ali več

Table 1. Earthquakes that occurred in the Ilirska Bistrica region in this century between the coordinates 45.45 - 45.65 N and 14.10 - 14.40 E and that reached the intensity of V-VI on MSK scale or more

datum date	čas/time (UTC) ura min sek hour min sec	koordinati coordinates °N °E	globina focal depth (km)	magnituda/magnitude (Richter Scale) (po Richterju)	intenziteta intensity (MSK)
20. maj 1913	16 15 09	45,52 14,37	7	4,7	VII
11. feb. 1914	00 22 43	45,63 14,17	17	4,3	V-VI
18. okt. 1923	00 55 00	45,50 14,25		4,1	VI
31. jan. 1956	02 25 29	45,55 14,28	7	5,1	VII
3. feb. 1956	13 42 16	45,55 14,28	8	4,3	VI
8. mar. 1956	11 03 30	45,55 14,28	8	4,3	VI
17. feb. 1960	15 32 50	45,58 14,32	14	4,5	VI
18. mar. 1964	16 43 21	45,54 14,35	14	4,5	VI
16. maj 1975	19 41 22	45,51 14,32	14	3,7	V-VI
19. sep. 1976	14 52 21	45,53 14,31	10	3,4	VI
18. apr. 1979	00 48 46	45,54 14,29	16	3,8	V-VI

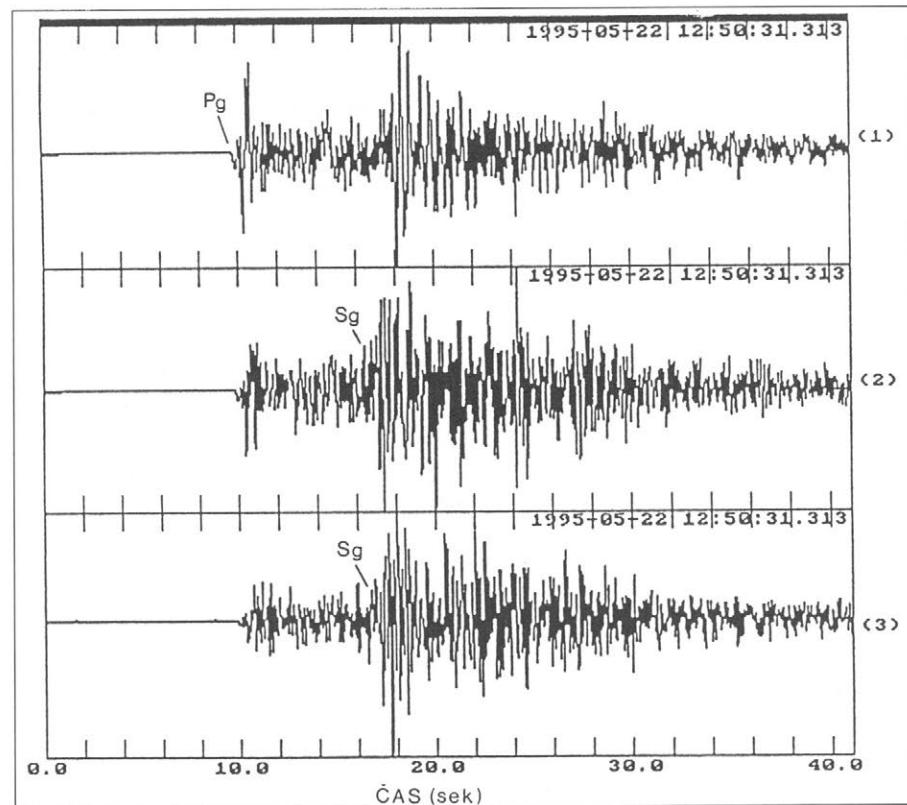
* mag., Ministrstvo za okolje in prostor, Uprava Republike Slovenije za geofiziko, Pot na Golovec 25, Ljubljana

** *** Ministrstvo za okolje in prostor, Uprava Republike Slovenije za geofiziko, Pot na Golovec 25, Ljubljana

Slika 1. Zapis potresa ob 11. uri in 16 minut po UTC v potresni opazovalnici na Golovcu v Ljubljani; na navpični komponenti (1) je označen prihod primarnih valov (Pg), na vodoravnih (2, 3) pa prihod sekundarnih valov (Sg)

Figure 1. The recording of the earthquake at 11.16 UTC at the seismological observatory Golovec in Ljubljana; on the vertical component the arrival of the primary waves is marked (Pg) and on the horizontal (2, 3) the secondary waves (Sg)

Slika 2. Zapis potresa ob 12. uri in 50 minut po UTC v potresni opazovalnici na Golovcu v Ljubljani; na navpični komponenti (1) je označen vstop primarnih valov (Pg), na vodoravnih (2, 3) pa prihod sekundarnih valov (Sg)

Figure 2. The recording of the earthquake at 12.59 UTC in the seismological observatory Golovec in Ljubljana; on the vertical component the arrival of the primary waves is marked (Pg) and on the horizontal (2, 3) the secondary waves (Sg)

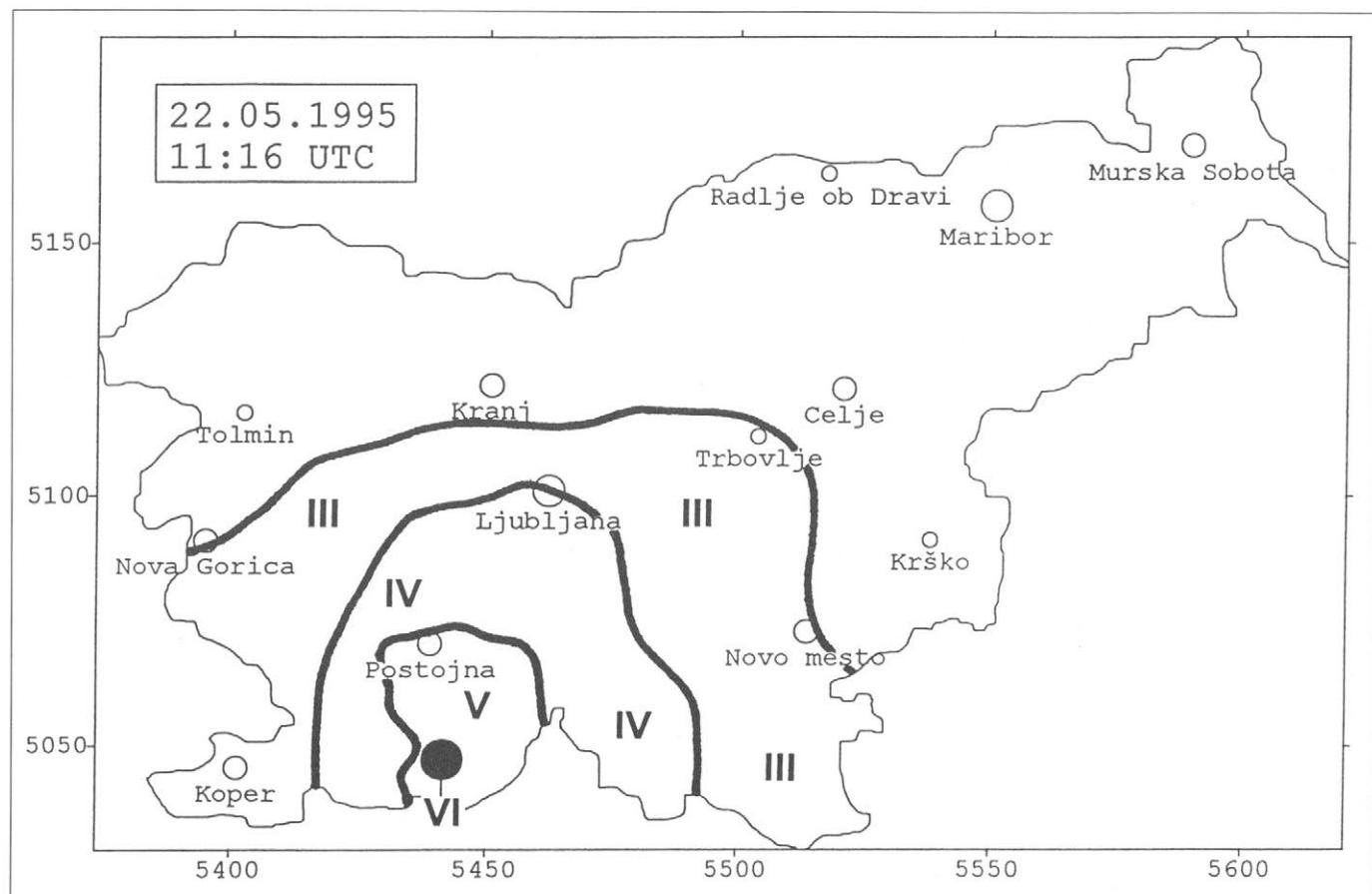
pogoji karbonatnih kamnin so ugodni, flišnih pa neugodni. Iz karbonatnih kamnin je nariv Snežnika in severovzhodni del Čičarije, iz fliša pa celoten brkinski del. Še posebej pa so seizmogeološko neugodni aluvialni nanosi, ki zavzemajo največjo površino ob toku reke Reke, prav na območju Ilirske Bistrike med Trnovim in Kosezami in se vlečejo do Zabič. Učinki zadnjih dveh potresov so bili prav v tem delu največji.

Med pomembnejšimi seismogeološkimi značilnostmi tal so hidrogeološki pogoji. Ti vplivajo na potresne učinke, saj se lahko v slabih tleh, kjer je podtalica plitva, še povečajo. Območje Ilirske Bistrike je predvsem iz dveh različnih kamnin, zato se tudi voda v njih pojavlja različno. Karbonatne kamnine so večinoma brez površinskih vod, fliš pa tvori neprepustno podlago.

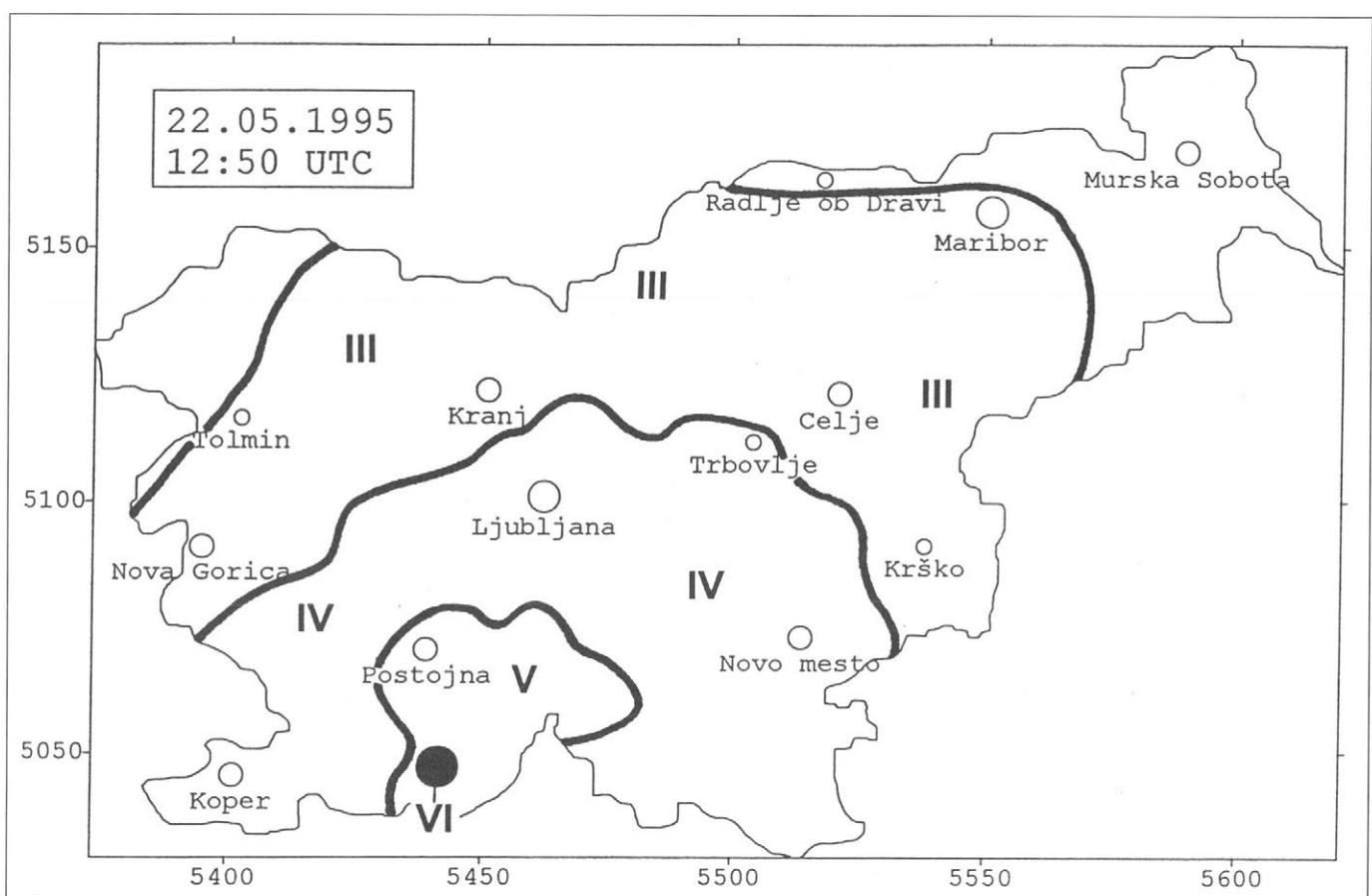
Po splošni oceni inženirsko-geoloških značilnosti kamnin so karbonatne kamnine ugodne za gradnjo, ker večinoma ne drsijo, neugodna pa so območja stikov kraških terenov in fliša. Tu nastajajo po-bočni grušči, obstaja pa tudi nevarnost drsenja in odlamljanja večjih kosov kamnine. Ponekod so tudi močvirni predeli, ki za gradnjo vsekakor niso ugodni.

Zadnji potresi

V ponedeljek 22. maja sta bila na območju Ilirske Bistrike v kratkem času dva srednje močna potresna sunka. Prvi je bil ob 11. uri in 16 minut po UTC in imel magnitudo 4,4 stopnje po Richterjevi lestvici. Njegova intenziteta je bila VI. stopnje po MSK lestvici, žarišče pa 17 kilometrov globoko, kar je za slovenski prostor razmeroma globok potres. Koordinati epicentra sta bili 45,63 N in 14,27 E. Temu potresu je ob 12. uri in 50 minut po UTC sledil še močnejši potresni sunek z magnitudo 4,7 stopnje po Richterjevi lestvici in največjimi učinki VI. stopnje po MSK lestvici. Žarišče drugega potresa je bilo v globini 10 kilometrov, koordinati epicentra pa sta bili 45,66 N in 14,31 E (1, 2, 3). Zapisa obeh potresov sta na slikah 1 in 2. V naslednjih dneh jima je sledilo še približno 80 šibkejših popotresnih sunkov, od katerih so le redke čutili nekateri prebivalci Ilirske Bistrike in okoliških naselij. Pri moči, ki sta jo imela oba potresna sunka, bi pričakovali večje učinke, predvsem več poškodb, vendar pa zaradi globokega žarišča učinki na epicentralnem (nadžariščnim) območju niso bili posebno veliki. Poleg preplahta med prebivalstvom na velikem območju jugozahodne Slovenije sta oba potresa povzročila le majhno gmotno škodo. Za slovenski prostor sta bila to precej globoka potresa in to je tudi vzrok, da so tresenje čutili prebivalci izjemno velikega območja (6).

Slika 3. Preliminarna karta izoseist prvega potresa ob 11. uri in 16 minut po UTC (avtorica: I. Cecić)
Figure 3. The preliminary isoseismal map of the first earthquake at 11.16 UTC (author: I. Cecić)

Slika 4. Preliminarna karta izoseist drugega, močnejšega potresa ob 12. uri in 50 minut po UTC (avtorica: I. Cecić)
Figure 4. The preliminary isoseismal map of the second, stronger earthquake at 12.50 UTC (author: I. Cecić)

Preglednica 2. Pregled osnovnih podatkov o obeh glavnih potresih in številnih ponovitvah v naslednjih dneh

Table 2. A survey of some basic data on both the main earthquakes and the numerous aftershocks which followed during the next few days

zap. št. no.	datum date	ura min hour min (UTC)	magnituda (po Richterju) magnitude (Richters scale)	koordinati coordinates °N °S	zap. št. no.	datum date	ura min hour min (UTC)	magnituda (po Richterju) magnitude (Richters scale)	koordinati coordinates °N °S
1	22. maj 1995	11 16	4,1	45,63 14,27	40		03 21		
2		12 50	4,7	45,66 14,31	41		03 22		
3		12 58	2,1MD		42		03 51		
4		12 59			43		04 07		
5		13 07	1,5MD		44		11 42	2,2MD	45,59 14,36
6		13 26	1,8MD		45		11 42	2,3MD	
7		13 30			46	24. maj 1995	03 00		
8		13 35	1,4	45,64 14,24	47		16 14		
9		13 37	1,9MD	45,63 14,26	48		19 49	2,0MD	45,64 14,20
10		13 47	2,1	45,64 14,24	49		19 54		
11		13 53	1,6	45,64 14,28	50		21 14	2,2MD	45,57 14,34
12		14 57	1,8	45,63 14,31	51		22 10		
13		15 47	1,5MD		52		23 57		
14		16 09	1,9MD		53	25. maj 1995	06 59		
15		16 17	1,7MD		54		12 54		
16		16 29	2,1MD	45,62 14,23	55		18 31	2,6MD	45,64 14,26
17		19 06	2,1MD	45,63 14,25	56		23 57		
18		19 35			57	26. maj 1995	01 47	3 sunki	
19		19 51			58		03 42		
20		20 34	1,5MD		59		10 58	1,3MD	
21		20 36			60		19 29	2,2MD	
22		21 23			61		22 44		
23		22 02	1,5MD		62	27. maj 1995	02 37		
24		22 32			63		03 44		
25		23 22			64		04 43		
26	23. maj 1995	00 26			65	28. maj 1995	23 58	1,8	45,63 14,29
27		00 44			66	29. maj 1995	21 00	2,0MD	
28		00 45			67	30. maj 1995	05 45	1,5MD	
29		00 51	2 sunka		68		13 14		45,54 14,26
30		00 54			69	4. junij 1995	23 52		
31		00 55			70	5. junij 1995	10 17		
32		01 02	2 sunka		71	6. junij 1995	09 25		
33		01 42			72		11 56		
34		01 43			73		15 35		
35		01 47			74	7. junij 1995	01 24		
36		01 55			75		04 21		
37		02 00			76	8. junij 1995	02 04		
38		02 43			77		09 44	2,0	45,57 14,60
39		03 17			78	9. junij 1995	20 10		
					79	10. junij 1995	05 36		
					80	12. junij 1995	13 32		
					81	13. junij 1995	05 50		
					82		17 27		
					83		19 19		
					84		20 33		
					85	15. junij 1995	01 21		

Razširjenost učinkov potresnih sunkov

Po potresu smo poslali prebivalcem Slovenije več kot 2000 vprašalnikov in dobili skoraj 1700 odgovorov. Na podlagi analize odgovorov in ogledov terena smo določili največji intenziteti za oba sunka. Prebivalci so čutili drugi potres na izjemno velikem območju od severne Italije na zahodu do Murske Sobote, Karlovca in celo Zagreba na vzhodu, od Celovca na severu do otoka Pag na jugu. Preliminarni karti izosejstva glavna potresa sta na slikah 3 in 4. Čutili so ga predvsem prebivalci, ki so se med potresom zadrževali v zgradbah, kjer so bili učinki večji kot na prostem. Glavnima potresnima sunkoma je sledilo več ponovitev, ki jih prebivalci večinoma niso čutili, zabeležene pa so bile na bližnjih slovenskih potresnih opazovalnicah, pri Cerknici, na Vojskem, v Bojancih in v Ljubljani, in v začasnih opazovalnicah, ki smo jih za zaznavanje ponovitev postavili takoj po glavnih potresih na epicentralno območje. Epicentra obeh potresov sta bila v neposredni bližini Ilirske Bistrice. Poleg poškodb v Ilirski Bistrici in okoliških naselijih so manjše poškodbe nastale tudi drugod.

Kako so potresa čutili prebivalci, najbolje ponazarjajo odgovori anketirancev, živečih na epicentralnem območju. Ti so večinoma najprej slišali bobnenje, ki je spominjalo na močno eksplozijo, nato močno hrumenje in tresenje tal, žvenket šip, krožnikov, nekateri predmeti so popadali na tla; ljudje so bežali na prosto in nastal je velik preplah. Prebivalci ocenjujejo, da je tresenje trajalo približno pet sekund (7, 8).

Postavitev potresnih opazovalnic

Takoj po potresih smo na potresnem območju postavili terenske opazovalnice. V stavbi občine v Ilirski Bistrici je postavljen digitalni akcelerograf, ki je namenjen beleženju močnejših potresov. Ta opazovalnica deluje še danes. V okolico Ilirske Bistrice smo postavili dve terenski prenosni digitalni potresni opazovalnici za beleženje vseh potresov, tudi šibkih. Prva je bila postavljena v vasi Koritnice, severno od Ilirske Bistrice, in je delovala od 22. do 29. maja. Drugo smo postavili v cerkev nad vaso Podgraje, jugovzhodno od Ilirske Bistrice. Ta je delovala od 23. maja do 15. junija 1995 (8).

Naknadni potresni sunki

Glavnima potresoma je v naslednjih dneh sledilo več šibkejših ponovitev, od katerih so nekatere čutili redki prebivalci Ilirske Bistrice in okoliških krajev. Nobena od njih ni povzročila gmotne škode, lahko pa so se zaradi tresenja povečale že prej nastale poškodbe na objektih. Ponovitev sta večinoma zabeležili le na obe začasni digitalni opazovalnici (8). V preglednici 2 navajamo datum in čas nastanka potresnih sunkov v svetovnem času (UTC). Ponekod dodajamo tudi magnitude MD, ki smo jih izračunali iz trajanja zapisa potresa in so nekoliko precenjene. Koordinati epicentra nam je zaradi premašo podatkov uspelo izračunati le za redke potrese. Intenzitete večinoma niso bile večje od III. stopnje po MSK lestvici.

Sklep

Potresna sunka 22. maja 1995 na Ilirskobistriškem sta bila leta 1995 najmočnejša potresa v Sloveniji, hkrati pa tudi med najmočnejšimi v zadnjih desetletjih na slovenskih tleh. Za seismologe nista bila nikakršno presenečenje, saj lahko na Ilirskobistriškem območju pričakujemo tudi močnejše potrese, ki dosegajo največjo inetrniteto VIII. stopnje po MSK lestvici (karta povratnih dob potresov za 500 let).

- Deterding, M. (redactor), Cecić, I., Mukavec, R., Šinkovec, M., Vidrih, R., Živčič, M., 1995. Preliminary seismological bulletin, No. 10. Uprava republike Slovenije za geofiziko, Ljubljana.
- Deterding, M. (redactor), Cecić, I., Mukavec, R., Šinkovec, M., Vidrih, R., Živčič, M., 1995. Preliminary seismological bulletin, No. 11. Uprava republike Slovenije za geofiziko, Ljubljana.
- Občinski štab za civilno zaščito Ilirska Bistrica, Vidrih, R., Godec, M. Analiza potresov 22. maja 1995 na ilirskobistriškem območju, Snežnik, september 1995.
- Ribarič, V., Lapajne, J., Vidrih, R., Godec, M., 1986. Potresna ogroženost občine Ilirska Bistrica, Seismološki zavod SRS, Ljubljana.
- Šikić, D., Pleničar, M., 1975. Osnovna geološka karta 1:100 000, tumač za list Ilirska Bistrica, Beograd.
- Vidrih, R., Godec, M. Ob potresih 22. maja letos na ilirskobistriškem. Za širše območje Ilirske Bistrice je značilna stalna potresna aktivnost. DELO – Znanost za razvoj 31. maja 1995.
- Vidrih, R., Godec, M. Potresi na ilirskobistriškem območju 22. maja letos. Potres je bil globok. Primorske novice, petek 2. junija št. 43, Koper.

- Vidrih, R., Godec, M., Tasič, I., 1995. Potres 22. maja 1995 na ilirskobistriškem in njune ponovitve – končno poročilo. Uprava Republike Slovenije za geofiziko, Ljubljana.

Renato Vidrih, Ina Cecić, Matjaž Godec

The 22 May Earthquake in the Region around Ilirska Bistrica

The surrounding area of Ilirska Bistrica are well known for constant seismic activity, therefore the region is placed among the most active in Slovenia. Usually only small earthquakes occur. More than 250 earthquakes exceeding intensity III on MSK scale took place in the region in the past. The last large earthquake took place on 31 January 1956, and reached the intensity of VII MSK. The epicentres are usually in the central part of the town and occasionally in the eastern parts, but occur significantly less in the western part of the town.

On Monday, 22 May 1995, two slightly damaging earthquakes occurred near Ilirska Bistrica. The first one took place at 11.16 UTC and reached the magnitude 4.4 on Richter scale. Its intensity was VI MSK. The focus was 17 km deep. The coordinates of the epicentre were 45,63 N and 14,27 E. At 12.50 UTC the first quake was followed by a magnitude 4,7 earthquake, reaching its highest effect up to the rank VI on MSK scale. The focus of the second quake was 10 km below the surface. The coordinates were 45,66 N and 14,31 E. In the next few days more than 80 aftershocks followed but the inhabitants of Ilirska Bistrica and surrounding settlements felt only a few of them.

After the earthquakes over 2000 questionnaires were send out to the inhabitants all over Slovenia and we received almost 1700 answers. The second earthquake was felt in an extremely large area from Northern Italy in the West towards Murska Sobota, Karlovac and Zagreb in the East, from Graz and Klagenfurt in North to the island of Pag in the South. It was felt in particular by people who were staying inside during the tremor, since the effects there were stronger than in the open air. Most of the aftershocks were not felt. They were registered by temporary seismic stations in Koritnice that operated from May 22 until May 29 and the station in Podgraje during the period from May 23 until June 15.